

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***«Природа + людина =
сенс життя»***

До 380-річчя від дня народження

Мацуо Басьо

Бібліографічний покажчик

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***«Природа + людина = сенс
життя»***

До 380-річчя від дня народження

Мацуо Басьо

Бібліографічний покажчик

Славутич 2024

Даний бібліографічний покажчик підготовлений відділом бібліотечно–бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно–інформаційного центру м. Славутича.

Видання присвячене 380-річчю від дня народження Мацуо Басьо – відомого японського поета, якому належать витончені поезії хоку (або хайку).

Посібник містить біографію, публікації про його твори, видання та статті про життя і творчість, інтернет-ресурси.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:

Панова Л. І., Соловйова Л. О.

Відповідальний
за випуск:

Портная Н. В.

*Басьо – візитна картка культури Японії,
і якщо ми хочемо хоч трохи зануритися
в атмосферу тієї далекої цивілізації,
то знайомство з поетом – найдоступніша
та найприємніша можливість зробити це.*

М. Гал

Життєвий і творчий шлях Мацуо Басьо

Басьо народився в 1644 р. у містечку старовинної провінції Іга, що znana своєю мальовничістю. Батько його, із самурайського роду, був учителем каліграфії – мистецтва, яке в Японії дуже цінували. Справжнє ім'я поета – Мацуо Мунефуса. Басьо – літературний псевдонім.

В 1653 році малий Мацуо не став служкою, а став другом Тодо Йосітада, що був сином сюзерена Тодо Йосікію, командувача самурайськими загонами уділу Цу, що мав річний дохід 5 тисяч коку. Басьо проводив багато часу зі своїм господарем, що був старшим за нього всього на 2 роки. Хлопці швидко подружилися і разом захоплювались поезією. Йосітада мав можливість брати уроки в найкращих вчителів та поетів того часу, й своїми знаннями він охоче ділився з другом, так вони разом захопилися хайкай від відомого майстра слова Кітамури Кігіна, представника поетичної школи Теймон.

Друзі зазвичай практикувалися у віршуванні, складаючи модні в той час ренга. Молодиків закріпив місцевий поет Огіно Ансей та видав в 1662 році кілька їх творів у своїй антології «Сайоно Накая-Масю». Це була перша публікація Басьо, у 18 років.

Через рік вони взяли участь у складанні колективної поеми, на сто строф разом з найкращими поетами провінції Іга на чолі зі славним Кітамуруо Кігіном (1624-1705), відомим в історії японської культури поетом і вченим-філологом.

Отже, початок поетичних кар'єр двох друзів вимальовувався в райдужних фарбах. Але в травні 1666 року сталося несподіване: Тодо Йосітада помер від хвороби – Басьо втратив приятеля, колегу та впливового заступника, що міг би сприяти йому в подальшій службовій кар'єрі. Басьо був змушений повернутися до рідної домівки, де прожив деякий час на утриманні старшого брата.

Тож розпрощавшись з родиною Тодо Йосітада, в 1666 році, він подався до їхнього вчителя в Кіото. Там, під опікою Кітамури Кігіна, Басьо вивчав японську класичну літературу, вдосконалював свою поетичну майстерність. Знайомився також з китайською поезією, особливо епохи Тан (VII- IX столітті). Тут його наставником був конфуціанець Іто Таньан (1623-1708).

Басьо, переїхавши в Едо (так тоді називалося Токіо), влаштується на державну службу – відповідальний за будівництво споруд з водозабезпечення в Секігуті, округу Коісікава в Едо. Але, працюючи, Басьо продовжив вивчати класиків, писати вірші.

У 1677 р. Басьо став професійним учителем поезії, але його учні були небагаті. Лише один з них, Сампу, син багатого купця, зміг по-справжньому допомогти своєму наставнику. Він подарував Басьо маленький будиночок біля невеликого ставка, на березі його були висаджені бананові пальми (басьо). Будиночок став називатися «Банановою обителлю» (Басьо-ан). Ось тоді поет і взяв псевдонім Басьо.

У віршах, створених на початку 80-х років, Басьо любив відтворювати улюблену картину: свою хатину й навколишній пейзаж – маленький ставок, берег ріки Суміда, що поріс очеретом. Басьо відчував себе міським бідняком.

Коштами на життя були скромні приношення учнів, часом удавалося продати каліграфічні написи. Далеко не відразу дійшов Басьо висновку, що саме так має жити справжній поет. Убогість стала символом духовної незалежності. Басьо малює у

своїх віршах ідеальний образ поета-філософа, байдужого до життєвих благ. Найважче було знайти свій шлях у мистецтві, створити нове, неповторне. Спливло двадцять років невпинних пошуків і спроб з часу першої публікації юнацьких віршів. Тільки у сорок років Басьо створив свій знаменитий стиль сьофу (стиль Басьо).

У 1680 р. Басьо створив перший варіант знаменитого в історії японської поезії вірша:

*На голій гілці
Ворон сидить самотньо.
Осінній вечір.*

До роботи над цим віршем поет повертався упродовж кількох років, поки не створив остаточний варіант. Лише це одне свідчить про те, як завзято Басьо працював над кожним словом. Тривалі роки пошуків скінчилися. Басьо знайшов свій шлях у мистецтві.

Узимку 1682 року пожежа знищила значну частину Едо, згоріла й «Бананова обитель» Басьо. Це, як він сам говорить, дало остаточний поштовх для того, щоб вирушити мандрувати. У серпні 1684 р. він залишив Едо в супроводі одного зі своїх учнів, щоб відвідати свою батьківщину, своїх друзів, історичні й знамениті своєю мальовничістю місця Японії. Іноді він повертався до Едо, де друзі відбудували його «Бананову обитель», але незабаром його знову вабив вітер мандрів. Їхав він на коні і йшов пішки у паперовому одязі бідняків, з дорожнім мішком за плечима, де лежали дві-три улюблені поетичні антології, свої записи та маленький гонг, у руках ціпок і чотки, на голові великий плетений капелюх. Зовні поет скидався на убогого ченця. В усіх містах, де він зупинявся, довкола нього збиралися поети.

Басьо створив п'ять дорожніх щоденників, написаних особливою ліричною прозою в чергуванні з віршами, своїми і чужими: «Кістки, що біліють у полі» («Нодзарасі кіко», 1684-

1685), «Мандрівка до Касіма» («Касіма кіко», 1687), «Рукопис у дорожньому мішку» («Оі-нокобумі», 1687-1688), «Мандрівки в Сарасіна» («СараСіна кіко», 1688) і найвідоміший з його щоденників – «Стежками Півночі» («Оку-но хосоміті», 1689).

Учні Басьо склали сім збірників віршів свого вчителя і власних: «Зимові дні» («Фую-но хі», 1684); «Весняні дні» («Хару-но хі», 1686); «Затихле поле» («Но-дзарасі», 1689) з передмовою Басьо, де він указав, що саме в цій збірці з найбільшою силою виражене почуття сабі; «Гарбуз-горлянка» («Хісаго», 1690); «Солом'яний плащ мавпи» («Саруміно», 1691).

В останні роки життя Басьо виголосив новий провідний принцип поезики – карумі (легкість). Пам'яткою нового стилю (карумі) є дві останніх збірки Басьо: «Мішок вугілля» («Сумідавара», 1694) і «Солом'яний плащ мавпи, книга друга» («Дзоку Саруміно», книга вийшла вже після смерті Басьо, у 1698 р.).

Пізні вірші Басьо аж ніяк не дрібні, вони говорять про прості людські справи й почуття. У побутових картинках є добрий гумор, а не глузування, тепле співчуття до людей. Поезія Басьо – не лише лірика природи, межі її рухливі, вона вміщає в себе світ людей того часу. Головні герої його віршів – поети, селяни, рибалки, мандрівники на дорогах.

Старий поет сподівався ще продовжити свої мандрівки далеко на північ, де живуть айни, щоб побачити всю Японію, але смерть застала його в 1694 році у місті Осака, де він помер, оточений своїми учнями.

Твори М. Басьо

Басьо М. Новий рік: Поезії / М. Басьо // Зарубіжна література. Стислий виклад змісту всіх творів за новою шкільною програмою. 8-9 класи / Автори-упорядники А. М. Яковлева, О. Д. Марченко, О. І. Опришко, І. М. Ремез. – Харків: Ранок, 2001 – С. 266-269.

Басьо М. Поезії / Мацуо Басьо // Всесвітня література. – 2001. – № 11. – С. 54.

Басьо М. Поезії / Мацуо Басьо; пер. Г. Туркова // С. І. Сафарян, Ю. І. Султанов. Зарубіжна література: Підручник для 8 класу загальноосв. навч. закладів. – К.: Вежа, 2002. – С. 215-218.

Басё М. Хокку / Мацуо Басё; пер. В. Марковой // Хрестоматія по літературе для середньої школи: Учебное пособие для 5-9 классов / сост. Э. Н. Аламдарова, Ю. Л. Безрук, Л.В. Евдокимова и др. – Астрахань: Изд-во Астрахан. педагог. ин-та, 1994. – С. 404-406.

Басьо М. Хоку / Мацуо Басьо ; пер. М. Лукаша // Н. Мілянська, Н. Соколовська. Зарубіжна література: Посібник-хрестоматія. 8 клас. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – С. 273-275.

Про життя і творчість

Басьо Мацуо // Усі зарубіжні письменники / упоряд. О. Д. Міхільов та ін. – Харків: Торсінг плюс, 2008. – С. 137-141.

Бицько О. К. Як забезпечити сприйняття хоку п'ятикласниками: До вивчення творчості Мацуо Басьо / О. К. Бицько // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2006. – № 2. – С. 39-44.

Ерёмин В. Н. Мацуо Басё – японський поет / В.Н.Ерёмин // Сто великих поетов. – М.: Вече, 2005. – С. 170-175. – (100 великих).

Мещеряков А. Басё // Энциклопедия для детей. Т. 15: Всемирная литература ч. 1: От зарождения словесности до Гёте и Шиллера / А. Мещеряков; глав. ред. М. Аксёнова. – М.: Аванта+, 2000. – С. 377-380.

Мілянoвська Н. Мацуо Басьо / Н. Мілянoвська, Н. Соколовська // Зарубіжна література: Посібник-хрестоматія. 8 клас. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – С. 270-273.

Міщук В. В. Поетична таїна хоку: До вивчення творчості Мацуо Басьо на літературному тлі Японії XVII ст. / В. В. Міщук // Відродження. – 1994. – № 9. – С. 45-48.

Ніколенко О. М. Мацуо Басьо: його час і його хоку / О. М. Ніколенко, І. О. Філіна // Філософія життя у китайській та японській літературах: Лі Бо, Ду Фу, Мацуо Басьо, Ісікава Такубоку, Ясунарі Кавабата, Кобо Абе: Посібник для вчителя. – Харків: Веста: Ранок, 2003. – С. 80-103. – (Б-ка вчителя зарубіжної літератури).

Ніколенко О. М. Мацуо Басьо. Хокку: у пошуках методичних варіантів / О. М. Ніколенко, І. О. Філіна, Т. П. Загоруй, О. А. Гайдучик // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2002. – № 12. – С. 34-42.

Ніколенко О. М. Філософія життя у китайській та японській літературах: Лі Бо, Ду Фу, Мацуо Басьо, Ісікава Такубоку, Ясунарі Кавабата, Кобо Абе: Посібник для вчителя / О. М. Ніколенко, І. О. Філіна. – Харків: Веста: Ранок, 2003. – 192 с. – (Б-ка вчителя зарубіжної літератури).

Сафарян С. І. Мацуо Басьо / С. І. Сафарян, Ю. І. Султанов // Зарубіжна література: Підручник для 8 класу загальноосв. навч. закладів. – К.: Вежа, 2002. – С. 211-215.

Стежками Басьо / авт. тексту і фото Галина Шевцова. – К.: Грані-Т, 2007. – 96 с.

Турков Г. Басьо Мацуо / Г. Турков // Зарубіжні письменники: Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т. 1: А-К / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. – Тернопіль: Навч. книга-Богдан, 2005. – С. 107-111.

Шкаруба Л. М. Хризантема і меч: Японська культура і Мацуо Басьо / Л. М. Шкаруба, С. М. Шошура // Зарубіжна література. – 2004. – № 1. – С. 45-50; № 2. – С. 28.

Яценко Б. П. Мацуо Басьо / Б. П. Яценко // Українська Літературна Енциклопедія. В 5-ти т. Т. 3: К-Н. – К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1995. – С. 323.

Розробки уроків та сценарії

Баранова О. В. Подорож до Японії. Творчість Мацуо Басьо: План-конспект уроку зарубіжної літератури. 5 клас / О. В. Баранова // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2009. – № 17. – С. 8-11.

Бойко І. М. Дидактичний матеріал. 5 клас: Мацуо Басьо Хоку / І. М. Бойко // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2007. – № 4. – С. 13.

Буцька І. В. Пошуки краси в буденному, гармонія духовного і матеріального світів – характерні ознаки хоку Мацуо Басьо: План-конспект уроку зарубіжної літератури. 5 клас / І. В. Буцька // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2009. – № 17. – С. 5-7.

Гичка Р. В. Своєрідність розвитку японської літератури. Мацуо Басьо: Урок в 5 класі / Р. В. Гичка // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2013. – № 13-14. – С. 34-38.

Грицик Т. В. Мацуо Басьо. Хайку: Урок в 6 класі / Т. В. Грицик // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2017. – № 15-16. – С. 13-17.

Гузь О. О. «Вічна свобода духу...»: Система уроків за творчістю Мацуо Басьо. 8 клас / О. О. Гузь // Зарубіжна література. – 2004. – № 11. – С. 13-22.

Донченко Л. Ю. Мацуо Басьо. Хайку: Урок в 6 класі / Л. Ю. Донченко // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2018. – № 9-10. – С. 11-16.

Залозна Н. Вчитися розрізняти ліричні жанри: Урок компаративного аналізу за поезіями Омара Хайяма та Мацуо Басьо / Н. Залозна // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2009. – № 6. – С. 51-52.

Захарова О. В. Хоку – поезія загадки, пізнання, душевного перевтілення: Система уроків за темою «Своєрідність розвитку японської літератури. М. Басьо» / О. В. Захарова // Зарубіжна література. – 2007. – № 15-16. – С. 2-11.

Кіба М. Поетичне бачення світу Мацуо Басьо: Урок засвоєння нових знань / Марія Кіба // Зарубіжна література в школах України. – 2021. – № 10. – С. 14-16.

Кодан О. Натхнення вічною красою: Урок за творчістю Мацуо Басьо / О. Кодан // Зарубіжна література в школах України. – 2021. – № 2. – С. 38-40.

Кушуріна Л. С. Урок у 5 класі, присвячений ліриці М. Басьо / Л. С. Кашуріна // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2007. – № 17. – С. 34-37.

Махінько О. А. Своєрідність розвитку японської літератури: Урок літератури, присвячений поезії М. Басьо / О. А. Махінько // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2005. – № 17. – С. 16-19.

Міхеєнко В. Г. Виховання асоціативного мислення як одного із засобів самоактуалізації особистості учня: На матеріалі уроків за творчістю Мацуо Басьо та Гійома Аполлінера. 8 кл., 11 кл. / В. Г. Міхеєнко // Всесвітня література. – 2004. – № 8. – С. 16-19.

Немиришин П. І. Хоку: слова замовкають, а почуття ще говорять: Урок-споглядання за поезією Мацуо Басьо / П. І. Немиришин // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 1998. – № 12. – С. 11-13.

Потапова Г. Б. Урок вивчення японської лірики: Творчість Мацуо Басьо / Г. Б. Потапова // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2008. – № 15-16. – С. 16-20.

Прокоф'єва В. І. Два уроки за хоку Мацуо Басьо. 6 клас / В. І. Прокоф'єва // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2018. – №17-18. – С. 65-71.

Рогозинський В. В. «П'ятнадцятий камінь поезії» Мацуо Басьо: Матеріали до вивчення спадщини японського класика. 5 клас / В. В. Рогозинський // Зарубіжна література в навч. закладах. – 1998. – № 6. – С. 12.

Хижняк Н. В. Сад японської поезії: Урок за творчістю Мацуо Басьо / Н. В. Хижняк // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2011. – № 1. – С. 23-25.

Ціпов'яз Л. Про хоку – і весело, і серйозно: Конспект уроку за творчістю Мацуо Басьо / Л. Ціпов'яз // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2008. – № 9. – С. 32-34.

Шишкова А. С. Хоку Мацуо Басьо. Відображення японських уявлень про красу в поезії митця: Урок-презентація в 6 класі / А. С. Шишкова // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2018. – № 17-18. – С. 62-64.

Яринич Т. Ю. План-конспект уроку «Традиції Японії – уміння бачити велике в малому». Мацуо Басьо. 5 клас / Т. Ю. Яринич // Зарубіжна літ-ра в школі. – 2009. – № 21. – С. 33-35.

Яценко Б. П. Мацуо Басьо / Б. П. Яценко // Українська Літературна Енциклопедія. В 5-ти т. Т. 3: К-Н. – К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1995. – С. 323.

Інтернет-ресурси

Мацуо Басьо [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. – Електр. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%86%D1%83%D0%BE_%D0%91%D0%B0%D1%81%D1%8C%D0%BE. – Назва з екрану. – Дата останньої правки 09.12.2023. – (Дата звернення 16.02.2024).

Мацуо Басьо – біографія [Електронний ресурс] // УкрЛіб: Бібліотека Української Літератури. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=4234>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Мацуо Басьо – біографія (скорочено) [Електронний ресурс] // dovidka.biz.ua: Довідник цікавих фактів та корисних знань. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://dovidka.biz.ua/matsuo-baso-biografiya-korotko/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Гал М. Великі японці: Мацуо Басьо – неперевершений майстер хайку [Електронний ресурс] / Мартін Гал // . – Електр. дані. – Режим доступу <https://huxley.media/uk/veliki-japonci-macuo-baso-neperevershenij-majster-hajku/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Мацуо Басьо. Хокку [Електронний ресурс] // Басьо Мацуо; переклад Геннадія Туркова (Джерело: Мацуо Б. Поезії. К.: Дніпро, 1991). – Електр. дані. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Basio_Matsuo/Khokku.htm?PHPSES_SID=asq77a270ooe83tbc4etel69b7. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Мацуо Басьо. Хайку» – презентація. 6 клас [Електронний ресурс] // На урок. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-macuo-baso-hayku-259875.html>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Дорох Г. В. Мацуо Басьо. Хайку» – презентація. 6 клас [Електронний ресурс] / Галина Дорох // Всеосвіта. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/6-klas-prezentacia-macuo-baso-hajku-7096.html>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Химинець А. А. Мацуо Басьо – майстер хокку [Електронний ресурс] / А. А. Химинець // Youtube. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=cZRMXqWeG-U>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Мацуо Басьо –біографія [Електронний ресурс] // Youtube. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=MCZSronDy6Y>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Мацуо Басьо – майстер Хайку. Зарубіжна (світова) література. 6 клас [Електронний ресурс] // Youtube. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=hcm9A7AwSLE>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 16.02.2024).

Зміст

Життєвий і творчий шлях Мацуо Басьо.....	3
Твори М. Басьо.....	7
Про життя і творчість.....	7
Розробки уроків та сценарії.....	9
Інтернет-ресурси.....	12

